

prof. dr hab. Leszek Bosek, UW

Autor jest sędzią Sądu Najwyższego (ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3850-0038>).

dr hab. Grzegorz Żmij, prof. UŚ

Autor jest sędzią Sądu Najwyższego (ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5597-8741>).

Udział w autorstwie tekstu:

Leszek Bosek – 50%

Grzegorz Żmij – 50%

O skuteczności orzeczeń trybunałów arbitrażowych w sprawach inwestycyjnych po wystąpieniu państwa członkowskiego z Unii Europejskiej – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 14.03.2024 r., C-516/22, Komisja Europejska przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej

Słowa kluczowe: *naruszenie prawa Unii Europejskiej, ochrona inwestycji, pomoc publiczna, obowiązek lojalnej współpracy, międzynarodowy arbitraż, brexit, unijny ordre public*

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości C-516/22, Komisja przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej¹, dotyczy pytania o obowiązek Zjednoczonego Królestwa odmowy uznania orzeczenia arbitrażowego wydanego przeciwko Rumunii po wystąpieniu z Unii Europejskiej. Autorzy wskazują – z jednej strony na precedensowy charakter komentowanego orzeczenia w kontekście sytuacji prawnej byłego państwa członkowskiego, z drugiej zaś podkreślają, że stanowi ono konsekwentne rozwinięcie linii orzeczniczej, zgodnie z którą rozpatrywanie wewnątrzunijnych sporów inwestycyjnych należy do wyłącznej kompetencji sądów państw członkowskich oraz Trybunału Sprawiedliwości. Podkreślają, że wyrok Trybunału Sprawiedliwości stawia istotny akcept w dyskusji o celowość zawierania przez Unię umów międzynarodowych o ochronie inwestycji oraz utrzymywania przez państwa członkowskie umów zawartych w przeszłości, a także rzuca światło na zagadnienie porządku publicznego (*ordre public*). Sądy państw członkowskich, orzekając w przedmiocie uznania lub wykonania orzeczeń arbitrażowych, zobowiązane są do przestrzegania podstawowych zasad porządku prawnego Unii Europejskiej, konstytuujących porządek publiczny Unii.

1. Wprowadzenie

¹ Wyrok TS z 14.03.2024 r., C-516/22, Komisja Europejska przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, EU:C:2024:231 – dalej wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Zjednoczonemu Królestwu lub Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

Mogłoby się wydawać, że wyjście Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej kładzie kres kłopotom Brytyjczyków związanym z niedostosowaniem się do unijnych standardów prawnych. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości C-516/22, Komisja

przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, przeczy tej tezie. Trybunał Sprawiedliwości zakwestionował bowiem wyrok Sądu Najwyższego Zjednoczonego Królestwa (Supreme Court of the United Kingdom – SC UK), który uznał, że po wyjściu Zjednoczonego Królestwa z Unii ustają przeszkody do wykonania wyroku trybunału arbitrażowego w sprawie Micula i inni przeciwko Rumunii z 11.12.2013 r.² W niniejszej sprawie Trybunał Sprawiedliwości wyraźnie stwierdził, że Zjednoczone Królestwo nie może uznać ani wykonać wyroku trybunału arbitrażowego po wystąpieniu z Unii, nawet gdy zdarzenie prawne, z którego wynikała szkoda, miało miejsce przed przystąpieniem Rumunii do Unii.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości zasługuje na komentarz przede wszystkim ze względu na to, że wyraźnie potwierdza i wzmacnia linię orzecznictwa zapoczątkowaną wyrokiem w sprawie C-284/16, Achmea (poprzednio EUREKO)³, zgodnie z którą strukturalna autonomia prawa unijnego, gwarantowana mechanizmem pytań prejudycjalnych, wyklucza skuteczność prawną i wykonalność orzeczeń trybunałów arbitrażowych w sprawach inwestycyjnych, także gdy zostały one wydane na podstawie umów międzynarodowych zawartych przez państwo członkowskie jeszcze przed przystąpieniem do Unii Europejskiej. Komentowany wyrok wyraźnie przesądza, że orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości znajduje zastosowanie także do państw, które wystąpiły z Unii. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości stawia istotny akcept w dyskusji o celowości zawierania przez Unię nowych umów międzynarodowych o ochronie inwestycji oraz utrzymywania przez państwa członkowskie umów zawartych w przeszłości. Samo zakwestionowanie wyrokiem TS i rozwiązanie wewnątrzunijnych dwustronnych umów o ochronie inwestycji (ang. *intra-EU BIT's*) nie kończy tej dyskusji⁴.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości zasługuje także na uwagę w zakresie, w jakim odnosi się do Konwencji o rozstrzyganiu sporów inwestycyjnych między państwami a obywatelami innych państw, zawartej w Waszyngtonie 18.03.1965 r.⁵ Zjednoczone Królestwo jest związane konwencją ICSID, a obowiązek wykonywania orzeczeń arbitrażowych ciąży na stronach tej konwencji z mocy jej art. 54 i 69. Problemy wynikające z konwencji ICSID dla państw członkowskich stwierdzone w komentowanym wyroku są aktualne również dla Polski⁶. Komentowany wyrok stanowi kolejny argument przeciwko związaniu się przez Polskę tą konwencją⁷.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości zasługuje na uwagę także z tego powodu, że potwierdza i rozwija europejskie zasady prawa pomocy publicznej. Wynika z niego, że pomocą publiczną może być w zasadzie każda korzyść uzyskana bez względu na podstawę jej uzyskania, w tym przyznana orzeczeniem arbitrażowym suma pieniężna. Warto przypomnieć, że w sprawie C-284/16, Achmea, sprzeczność międzynarodowych umów o ochronie inwestycji z prawem Unii była wykazywana przez Polskę właśnie na przykładzie decyzji Komisji Europejskiej 2015/1470 z 30.03.2015 r.⁸ w sprawie pomocy państwa, z której wynikało, że orzeczenie arbitrażowe może być sprzeczne z prawem Unii.

2. Stan faktyczny

2.1. Postępowanie arbitrażowe

Dnia 22.02.2005 r. w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej Rumunia uchyliła regionalny system pomocy inwestycyjnej w formie zachęt podatkowych (dalej: przedmiotowy system pomocy)⁹. W dniu 28.07.2005 r. Ioan i Viorel Micula, obywatele szwedzcy, a także kontrolowane przez nich spółki European Food SA, Starmill SRL i Multipack SRL (dalej: inwestorzy), zażądali, zgodnie z art. 7 dwustronnej umowy inwestycyjnej¹⁰, ustanowienia sądu arbitrażowego na podstawie konwencji ICSID, w celu uzyskania naprawienia szkody, jaką ponieśli w wyniku uchylenia przedmiotowego systemu pomocy, z którego skorzystali przed tym uchyleniem¹¹. W orzeczeniu arbitrażowym z 11.12.2013 r., wydanym po przystąpieniu Rumunii do Unii, co nastąpiło 1.01.2007 r., sąd arbitrażowy

„Biuletyn Arbitrażowy” 2006/1, s. 28 i n.; M. Świątkowski, *Dlaczego Polska nie jest stroną Konwencji waszyngtońskiej o rozstrzyganiu sporów inwestycyjnych?* [w:] *Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, red. J. Okolski, Warszawa 2010, s. 637–649; M.H. Koziński, *Arbitraż inwestycyjny* [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015, s. 1082–1083; szerzej argumenty za i przeciw stara się przedstawić K. Czech, *O przystąpieniu Polski do konwencji waszyngtońskiej: debata na argumenty prawne, ekonomiczne czy reputacyjne?* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017, s. 1039 i n., który przedstawiając argumenty za i przeciw, wydaje się, choć pośrednio, opowiadać za ratyfikacją – por. s. 1052, 1056, 1057.

8 Decyzja Komisji (UE) 2015/1470 z 30.03.2015 r. w sprawie pomocy państwa SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN) wdrożonej przez Rumunię – Orzeczenie arbitrażowe w sprawie Micula przeciwko Rumunii z 11 grudnia 2013 r. (Dz. Urz. UE L 232, s. 43) – dalej ostateczna decyzja. Sprawa ewolucji stanowiska unijnych organów od samego początku była obserwowana w Polsce – zob. choćby Ł. Kułaga, *Unia Europejska a zmiana paradygmatu w międzynarodowym prawie inwestycyjnym*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2017/4, s. 4–9; C. Mik, *Unia Europejska wobec międzynarodowego prawa inwestycyjnego* [w:] *Iura et negotia. Księga jubileuszowa z okazji 15-lecia Wydziału Prawa i Administracji UKSW w Warszawie*, red. A. Tarwacka, Warszawa 2015, s. 183–214; K. Wierzbowski, *Konflikt pomiędzy rozstrzygnięciami sądów arbitrażowych w sprawach z umów BIT a prawem wspólnotowym w świetle wybranego orzecznictwa trybunałów arbitrażowych i Komisji Europejskiej* [w:] *Usus Magister est Optimus. Rozprawy Prawnicze ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Kubasowi*, red. B. Jeloniek-Jarco, R. Kos, J. Zawadzka, Warszawa 2016, s. 533–553.

9 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 14.

10 Dwustronna umowa inwestycyjna zawarta 29.05.2002 r. między rządem Królestwa Szwecji a Rumunią w celu promowania i wzajemnej ochrony inwestycji – dalej dwustronna umowa inwestycyjna.

11 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 15.

2 Orzeczenie arbitrażowe Międzynarodowego Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych – zob. Ioan Micula, Viorel Micula i inni przeciwko Rumunii (ICSID CASE No. ARB/05/20), <https://icsid.worldbank.org/cases/case-database/case-detail?CaseNo=ARB/05/20> (dostęp: 6.04.2024 r.).

3 Wyrok TS z 6.03.2018 r., C-284/16, Slovenské republiky przeciwko Achmea BV, EU:C:2018:158 – dalej wyrok C-284/16, Achmea.

4 L. Bosek, G. Żmij, *On the CETA's compatibility with European Union law in light of Opinion No 1/17 of the Court of Justice of 30 April 2019*, „Zeitschrift für Europarecht, Internationales Privatrecht & Rechtsvergleichung” 2020/6, s. 652–680.

5 https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/documents/ICSID_Convention.pdf (dostęp: 6.06.2024 r.) – dalej konwencja ICSID.

6 Zob. szerzej krytycznie o dotychczasowym funkcjonowaniu modelu arbitrażu inwestycyjnego S. Soltysiński, *Arbitraż inwestycyjny, kohabitacja z wymiarem sprawiedliwości, rosnące koszty oraz inne problemy sądownictwa polubownego* [w:] *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 1854–1869.

7 Większość autorów, choć nie bez wątpliwości lub zastrzeżeń, wydaje się sprzyjać ratyfikacji przez Polskę konwencji ICSID. Zob. m.in. Ł. Nowak, *ICSID – Międzynarodowe Centrum Rozwiązywania Sporów Inwestycyjnych*,

uznał, że uchylwszy przedmiotowy system pomocy, Rumunia naruszyła uzasadnione oczekiwania inwestorów i nie zapewniła uczciwego i równorzędnego traktowania dokonanych przez nich inwestycji w rozumieniu art. 2 ust. 3 dwustronnej umowy inwestycyjnej. Sąd arbitrażowy zasądził zatem od Rumunii na rzecz inwestorów odszkodowanie w wysokości 791 882 452 RON (lei rumuńskich, około 178 mln EUR), przy czym kwotę tę ustalono, uwzględniając głównie szkody, jakie inwestorzy mieli ponieść w okresie od 22.02.2005 r. do 31.03.2009 r.¹² Od 2014 r. inwestorzy ubiegają się o uznanie i wykonanie orzeczenia arbitrażowego w Belgii, Francji, Luksemburgu, Szwecji, Zjednoczonym Królestwie i Stanach Zjednoczonych Ameryki. Komisja interweniowała we wszystkich tych postępowaniach, aby się temu sprzeciwić¹³.

2.2. Postępowania przed Komisją

Dnia 26.05.2014 r. Komisja wydała decyzję C(2014) 3192 final¹⁴, w której nakazała Rumunii bezzwłoczne zawieszenie wszelkich działań mogących prowadzić do wykonania lub egzekucji orzeczenia arbitrażowego, uzasadniając to tym, że takie działania stanowiłyby niezgodną z prawem pomoc państwa przyznaną z naruszeniem art. 108 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁵, do czasu wydania przez Komisję końcowej decyzji w sprawie zgodności tego środka z rynkiem wewnętrznym¹⁶.

1.10.2014 r. Komisja wydała decyzję 2014/C 393/03¹⁷, w której poinformowała Rumunię o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego przewidzianego w art. 108 ust. 2 TFUE w odniesieniu do częściowego wykonania przez Rumunię orzeczenia arbitrażowego na początku 2014 r., a także w odniesieniu do każdego dalszego wykonania lub egzekucji tego orzeczenia¹⁸.

Następnie Komisja wydała wspomnianą wyżej ostateczną decyzję 2015/1470. W art. 1 sentencji ostatecznej decyzji przewidziano, że wypłata odszkodowania przyznana w orzeczeniu arbitrażowym na rzecz jednej jednostki gospodarczej obejmującej inwestorów, European Drinks, Rieni Drinks, Scandic Distilleries, Transilvania General Import-Export oraz West Leasing International stanowi „pomoc państwa” w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE, która jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym¹⁹. Zgodnie z art. 2 ostatecznej decyzji Rumunia została zobowiązana do niewypłacania żadnej pomocy niezgodnej z rynkiem wewnętrznym, o której mowa w art. 1 wspomnianej decyzji,

oraz do odzyskania pomocy, która została już wypłacona podmiotom wchodzącym w skład tej jednostki gospodarczej, a także wszelkiej pomocy wypłaconej tym podmiotom, która nie została zgłoszona Komisji na podstawie art. 108 ust. 3 TFUE lub wszelkiej pomocy wypłaconej po dacie przyjęcia tej decyzji²⁰.

Wyrokiem w sprawach połączonych T-624/15, T-694/15 i T-704/15, European Food i in. przeciwko Komisji²¹, Sąd stwierdził nieważność tej decyzji zasadniczo ze względu na to, że Komisja nie była właściwa *ratione temporis* do jej wydania na podstawie art. 108 TFUE²².

Wyrok w sprawach połączonych T-624/15, T-694/15 i T-704/15, European Food i in. przeciwko Komisji, został jednak uchylony w całości wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości C-638/19 P, Komisja przeciwko European Food i in.²³ Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że Sąd naruszył prawo przez to, gdyż uznał, iż Komisja nie miała kompetencji *ratione temporis* do wydania ostatecznej decyzji na podstawie art. 108 TFUE, ponieważ prawo państwa do pomocy, o której mowa w tej decyzji, zostało przyznane w orzeczeniu arbitrażowym po przystąpieniu Rumunii do Unii. Trybunał wyraźnie również podkreślił, że Sąd naruszył prawo Unii także przez to, że orzekł, iż wyrok C-284/16, Achmea, jest pozbawiony znaczenia w niniejszej sprawie, ponieważ z chwilą tego przystąpienia postępowanie arbitrażowe zostało zastąpione przez system sądowych środków odwoławczych przewidziany w Traktacie o Unii Europejskiej²⁴ i Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

2.3. Postępowania przed sądami Zjednoczonego Królestwa

Dnia 17.10.2014 r. orzeczenie arbitrażowe zostało zarejestrowane w Wysokim Trybunale Anglii i Walii (High Court of England and Wales) zgodnie z przepisami Arbitration (International Investment Disputes) Act 1966²⁵, która wdraża postanowienia konwencji ICSID w Zjednoczonym Królestwie²⁶. 20.01.2017 r. sąd ten oddalił wniesiony przez Rumunię sprzeciw wobec tej rejestracji. Zawiesił on natomiast egzekucję orzeczenia arbitrażowego do czasu zakończenia postępowania przed sądami Unii²⁷.

Dnia 27.07.2018 r. sąd apelacyjny (Court of Appeal) stwierdził, że zasada lojalnej współpracy ustanowiona w art. 4 ust. 3 TUE sprzeciwia się wydaniu przez sądy Zjednoczonego Królestwa orzeczenia zobowiązującego do bezzwłocznego

12 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 16.

13 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 17.

14 Pomoc państwa SA.38–517 (2014/NN) – Rumunia – Orzeczenie arbitrażowe Micula/Rumunia z dnia 11 grudnia 2013 r. – Nakaz zawieszenia pomocy.

15 Wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47 – dalej TFUE.

16 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 18.

17 Pomoc państwa – Rumunia – Pomoc państwa SA. 38517 (2014/C) (ex 2014/NN) – Wykonanie orzeczenia arbitrażowego Micula przeciwko Rumunii z dnia 11 grudnia 2013 r. – Zaproszenie do zgłaszania uwag zgodnie z art. 108 ust. 2 TFUE (Dz.Urz. UE C 393 z 2014 r., s. 27) – dalej decyzja o wszczęciu postępowania.

18 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 19.

19 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 22.

20 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 23.

21 Wyrok Sądu z 18.06.2019 r., sprawy połączone T-624/15, T-694/15 i T-704/15, European Food i in. przeciwko Komisji Europejskiej, EU:T:2019:423 – dalej wyrok w sprawach połączonych T-624/15, T-694/15 i T-704/15, European Food i in. przeciwko Komisji.

22 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 24.

23 Wyrok TS z 25.01.2022 r., C-638/19 P, Komisja Europejska przeciwko European Food i in., EU:C:2022:50 – dalej wyrok C-638/19 P, Komisja przeciwko European Food.

24 Wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13 – dalej TUE.

25 Ustawa z 1966 r. o arbitrażu w odniesieniu do sporów w zakresie inwestycji międzynarodowych, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1966/41/contents> (dostęp: 6.06.2024 r.).

26 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 28.

27 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 29.

wykonania orzeczenia arbitrażowego, dopóki decyzja Komisji zakazuje Rumunii wypłaty odszkodowania przyznanego na mocy tego orzeczenia. Na tej podstawie sąd ten oddalił apelację wniesioną przez inwestorów przeciwko zawieszeniu wykonania wspomnianego orzeczenia przez sąd pierwszej instancji²⁸.

W dniu 19.02.2020 r. SC UK orzekł w spornym wyroku²⁹, że należy przystąpić do wykonania orzeczenia arbitrażowego. Komisja uczestniczyła w tym postępowaniu w charakterze interwenienta. W wyroku tym SC UK najpierw, w pkt 41–57, oddalił zarzut, w ramach którego inwestorzy utrzymywali, że wyrok Sądu skutkuje tym, iż sądy Zjednoczonego Królestwa nie są już zobowiązane na mocy obowiązku lojalnej współpracy do zawieszenia wykonania orzeczenia arbitrażowego. W pkt 56 spornego wyroku sąd ten orzekł, że obawia się potencjalnie rozbieżnych rozstrzygnięć dotyczących tego samego przedmiotu sporu między tymi samymi stronami, że nie może stwierdzić, iż ryzyko kolizji między tymi rozstrzygnięciami jest znikome, że gdyby zaistniała sprzeczność między poszczególnymi orzeczeniami, to jej skutkiem byłoby powstanie istotnej przeszkody dla stosowania prawa Unii oraz że okoliczność, iż przed Trybunałem toczy się postępowanie odwoławcze, zasadniczo wystarcza do zaktualizowania się obowiązku współpracy. Natomiast w pkt 58–118 spornego wyroku SC UK uwzględnił zarzut, w ramach którego inwestorzy podnieśli, że art. 351 ak. 1 TFUE ma zastosowanie do zobowiązań ciężących na Zjednoczonym Królestwie na mocy konwencji ICSID, w związku z czym nie podlegają one wiążącym skutkom prawa Unii. Zdaniem tego sądu w celu ustalenia, czy przepis ten ma zastosowanie w konkretnym przypadku, konieczne jest dokonanie wykładni właściwej wcześniejszej umowy międzynarodowej w celu zbadania, czy nakłada ona na dane państwo członkowskie zobowiązania, których wykonania mogą żądać państwa trzecie będące jej stronami. Tymczasem w niniejszej sprawie jasne jest, że spoczywający na Zjednoczonym Królestwie obowiązek wykonania orzeczenia arbitrażowego na podstawie art. 54 i 69 konwencji ICSID ciąży na tym państwie nie tylko wobec Królestwa Szwecji, lecz również wobec wszystkich innych umawiających się państw tej konwencji³⁰.

Zdaniem SC UK, ponieważ obowiązek lojalnej współpracy nie ma zastosowania w niniejszej sprawie, sądy Zjednoczonego Królestwa nie są zobowiązane do rezygnacji z wypowiedzenia się w kwestii skutków konwencji ICSID przez zawieszenie postępowania krajowego do czasu zakończenia postępowania toczącego się przed sądami Unii lub przez skierowanie pytania prejudycjalnego do Trybunału³¹.

2.4. Postępowanie naruszeniowe przed Komisją i Trybunałem

Dnia 3.12.2020 r. Komisja skierowała do Zjednoczonego Królestwa wezwanie do usunięcia uchybienia dotyczące

spornego wyroku, w którym zarzuciła temu państwu naruszenie, odpowiednio, art. 4 ust. 3 TUE, art. 108 ust. 3, art. 267 ak. 1 i 3 oraz art. 351 ak. 1 TFUE w zw. z art. 127 ust. 1 umowy o wystąpieniu³². Pismem z 1.04.2021 r. Zjednoczone Królestwo odpowiedziało na to wezwanie do usunięcia uchybienia, kwestionując wszystkie naruszenia zarzucane przez Komisję. 15.07.2021 r. Komisja przekazała Zjednoczonemu Królestwu uzasadnioną opinię, w której stwierdziła, że ze względu na sporny wyrok Zjednoczone Królestwo naruszyło przepisy wymienione w wezwaniu do usunięcia uchybienia³³.

Postanowieniem C-333/19, Romatsa i in.³⁴, Trybunał orzekł, że z wyroków C-284/16, Achmea, i C-638/19 P, Komisja przeciwko European Food i in., wynika, iż orzeczenie arbitrażowe jest niezgodne z art. 267 i 344 TFUE, w związku z czym nie może ono wywoływać żadnych skutków. W konsekwencji w pkt 44 tego postanowienia Trybunał orzekł, że sąd państwa członkowskiego, przed którym toczy się egzekucja na podstawie tego orzeczenia arbitrażowego, jest zobowiązany do odstąpienia od niej i w związku z tym nie może w żadnym wypadku przystąpić do wykonania tego orzeczenia w celu umożliwienia jego beneficjentom uzyskania wypłaty przyznanego im odszkodowania³⁵.

Postanowieniem C-333/19 REC, European Food i in.³⁶, Trybunał oddalił ponadto wniosek o wycofanie lub sprostowanie postanowienia w tej sprawie i wykreślenie sprawy C-333/19³⁷.

W dniu 29.07.2022 r. Komisja wniosła skargę w sprawie³⁸. Na poparcie skargi Komisja podniosła cztery zarzuty dotyczące naruszenia przez Zjednoczone Królestwo: po pierwsze – art. 4 ust. 3 TUE, po drugie – art. 351 ak. 1 TFUE, po trzecie – art. 267 ak. 1 i 3 TFUE oraz po czwarte – art. 108 ust. 3 TFUE w zw. z art. 127 ust. 1 umowy o wystąpieniu, przy czym każde z owych naruszeń wynika zdaniem tej instytucji ze spornego wyroku³⁹.

3. Ocena Trybunału i rozstrzygnięcie

W celu zbadania zarzutów Trybunał na wstępie zaznaczył, że zgodnie z art. 127 ust. 6 umowy o wystąpieniu należy uznać, iż choć zarzucane Zjednoczonemu Królestwu uchybienie zaistniało po wystąpieniu tego państwa z Unii, jak wskazano w pkt 51 głosowanego wyroku, lecz przed upływem okresu przejściowego, to na potrzeby zbadania zarzutów podniesionych przez Komisję na poparcie jej skargi państwo to należy traktować jako „państwo członkowskie”, a nie jako państwo trzecie, przy czym w art. 127 ust. 1 umowy o wystąpieniu

28 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 30.

29 Wyrok Sądu Najwyższego Zjednoczonego Królestwa z 19.02.2020 r., Micula i in. przeciwko Rumunii, <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2018-0177-judgment.pdf> (dostęp: 6.06.2024 r.).

30 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 31–34.

31 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 35.

32 Umowa o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, zawarta 17.10.2019 r. (Dz.Urz. UE C 384I z 2019 r., s. 1) – dalej umowa o wystąpieniu. Zob. wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 36.

33 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 37–38.

34 Postanowienie TS z 21.09.2022 r., C-333/19, DA i in. przeciwko Romanian Air Traffic Services Administration (Romatsa) i in., EU:C:2022:749, pkt 42 i 43.

35 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 41.

36 Postanowienie TS z 24.11.2022 r., C-333/19 REC, European Food i in., EU:C:2022:936.

37 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 42.

38 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 43.

39 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 52.

uściślono, że w okresie przejściowym prawo Unii ma zastosowanie do Zjednoczonego Królestwa⁴⁰.

Z powołaniem na utrwalone orzecznictwo Trybunał podkreślił także to, że obowiązek poszanowania przez państwa członkowskie postanowień TFUE ciąży na wszystkich ich władzach, w tym – w granicach ich uprawnień – na organach sądowych. Tak więc co do zasady istnienie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego można stwierdzić na podstawie art. 258 TFUE bez względu na to, który organ tego państwa doprowadził, przez swe działanie lub zaniechanie, do uchybienia, nawet jeśli chodzi o niezależny organ konstytucyjny⁴¹. Zasadność zarzutów podniesionych przez Komisję Trybunał ocenił w świetle powyższych rozważań, badając w pierwszej kolejności drugi z podniesionych zarzutów.

Trybunał przypomniał, że zgodnie z art. 351 ak. 1 TFUE postanowienia traktatów nie naruszają praw i obowiązków wynikających z umów międzynarodowych zawartych przed ich przystąpieniem do Unii między jednym lub większą liczbą państw członkowskich z jednej strony a jednym lub większą liczbą państw trzecich z drugiej strony⁴².

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału art. 351 ak. 1 TFUE ma na celu doprecyzować, zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego, że stosowanie traktatów Unii nie wpływa na zobowiązania zainteresowanego państwa członkowskiego w zakresie przestrzegania praw państw trzecich wynikających z umowy międzynarodowej wcześniejszej względem jego przystąpienia oraz w zakresie poszanowania obowiązków stanowiących korelat tych praw⁴³. Postanowienie to ma zakres ogólny w tym znaczeniu, że stosuje się do każdej umowy międzynarodowej, niezależnie od jej przedmiotu, która może wpływać na traktaty Unii⁴⁴.

Artykuł 351 ak. 1 TFUE ma zatem na celu ochronę praw państw trzecich⁴⁵ przez umożliwienie zainteresowanym państwom członkowskim dotrzymania zobowiązań, które ciąży na nich na mocy wcześniejszej umowy międzynarodowej⁴⁶. Postanowienie to nie upoważnia natomiast państw członkowskich do dochodzenia praw wynikających z takich umów międzynarodowych w ich stosunkach wewnątrz Unii⁴⁷.

Wynika z tego, że użyte w art. 351 ak. 1 TFUE sformułowanie „prawa i obowiązki” odnosi się, w wypadku „praw”, do praw państw trzecich, a w wypadku „obowiązków” – do obowiązków państw członkowskich⁴⁸.

W konsekwencji w celu ustalenia, czy na podstawie tego postanowienia wcześniejsza umowa międzynarodowa może mieć pierwszeństwo przed normą prawa Unii, należy zbadać, czy umowa ta nakłada na dane państwo członkowskie obowiązki, których wykonania nadal może wymagać państwo trzecie będące stroną tej umowy⁴⁹.

O ile zatem na podstawie art. 351 ak. 1 TFUE umowa międzynarodowa może mieć pierwszeństwo przed normą prawa Unii, o tyle, aby tak było, konieczne jest spełnienie dwóch warunków, a mianowicie musi to być umowa zawarta przed wejściem w życie traktatów Unii w danym państwie członkowskim i dane państwo trzecie powinno wywodzić z niej prawa, których poszanowania może ono domagać się od tego państwa członkowskiego⁵⁰. Państwa członkowskie nie mogą zatem powoływać się na to postanowienie, gdy w danym przypadku nie chodzi o prawa państw trzecich⁵¹.

To w świetle tych zasad, w ocenie Trybunału, należy zbadać zasadność zarzutu drugiego, w ramach którego Komisja utrzymuje, że Zjednoczone Królestwo naruszyło art. 351 ak. 1 TFUE ze względu na to, że w spornym wyroku SC UK błędnie zinterpretował i zastosował to postanowienie⁵².

Trybunał przypomniał, że w wyroku tym wspomniany sąd orzekł zasadniczo, iż art. 351 ak. 1 TFUE ma zastosowanie do ciążącego na Zjednoczonym Królestwie na mocy konwencji ICSID, a w szczególności jej art. 54, obowiązku wykonania orzeczenia arbitrażowego, w związku z czym niemające w tym wypadku zastosowania prawo Unii, a w szczególności art. 107 i 108 TFUE, które Komisja zastosowała wobec tego orzeczenia w nakazie zawieszenia, w decyzji o wszczęciu postępowania i w ostatecznej decyzji, nie może stać na przeszkodzie wykonaniu tego orzeczenia przez sądy krajowe państw członkowskich⁵³.

Aby ocenić, czy – jak twierdzi Komisja – taka wykładnia i takie zastosowanie art. 351 ak. 1 TFUE są błędne, Trybunał stwierdził, że konwencja ICSID, której Unia nie jest stroną i która w związku z tym nie stanowi części prawa Unii, jest traktatem wielostronnym, który Zjednoczone Królestwo zawarło przed jego przystąpieniem do Unii zarówno z państwami członkowskimi, jak i z państwami trzecimi, oraz że w związku z tym ta umowa międzynarodowa może wchodzić w zakres stosowania art. 351 ak. 1 TFUE, będącego przepisem prawa Unii,

40 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 53.

41 Z powołaniem na wyrok TS z 28.01.2020 r., C-122/18, Komisja Europejska przeciwko Republice Włoskiej, EU:C:2020:41, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo – wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 54.

42 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 55.

43 Trybunał w wyroku C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 59, wskazał w szczególności wyroki: z 14.10.1980 r., 812/79, Attorney General przeciwko Juan C. Burgoa, EU:C:1980:231, pkt 8; z 9.02.2012 r., C-277/10, Martin Luksan przeciwko Petrusowi van der Letowi, EU:C:2012:65, pkt 61.

44 Trybunał wskazał na podobny wyrok TS z 2.08.1993 r., C-158/91, Ministère public i Direction du travail et de l'emploi przeciwko Jean-Claude Levy, EU:C:1993:332, pkt 11 – dalej wyrok C-158/91.

45 Wyrok TS z 13.07.1966 r., sprawy połączone 56/64 i 58/64, Établissements Consten S.à.R.L. i Gründig-Verkaufs-GmbH przeciwko Komisji, EU:C:1966:41, s. 500.

46 Trybunał wskazał na podobieństwo z wyrokiem TS z 21.12.2011 r., C-366/10, Air Transport Association of America i in., przeciwko Secretary of State for Energy and Climate Change, EU:C:2011:864, pkt 61.

47 Zob. podobieństwo z wyrokami TS: z 2.07.1996 r., C-473/93, Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Wielkiemu Księstwu Luksemburga, EU:C:1996:263, pkt 40; z 7.07.2005 r., C-147/03, Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Republice Austrii, EU:C:2005:427, pkt 58.

48 Zob. wyroki TS: z 27.02.1962 r., 10/61, Europejska Wspólnota Gospodarcza przeciwko Republice Włoskiej, EU:C:1962:2, s. 22; C-158/91, Levy, pkt 12.

49 Trybunał wskazał w szczególności na wyroki TS: C-158/91, Levy, pkt 13; z 15.09.2011 r., C-264/09, Komisja Europejska przeciwko Republice Słowackiej, EU:C:2011:580, pkt 42.

50 Zob. podobny wyrok TS z 10.03.1998 r., sprawy połączone C-364/95 i C-365/95, T. Port GmbH & Co. przeciwko Hauptzollamt Hamburg-Jonas, EU:C:1998:95, pkt 61.

51 Trybunał wskazał na podobieństwo z wyrokiem TS z 22.09.1988 r., 286/86, Postępowanie karne przeciwko Gérard Deserbais, EU:C:1988:434, pkt 18, a także wyrokiem z 6.04.1995 r., C-241/91 P i C-242/91 P, Radio Telefís Éireann (RTE) i Independent Television Publications Ltd (ITP) przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich, EU:C:1995:98, pkt 84.

52 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 66.

53 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 67.

w odniesieniu do której Trybunał ma wyłączną kompetencję do dokonania ostatecznej wykładni⁵⁴.

W ocenie TS sam fakt, że państwo członkowskie zawarło wcześniejszą umowę międzynarodową z państwami trzecimi, nie wystarcza jednak do zastosowania tego postanowienia, ponieważ na takie umowy międzynarodowe można powoływać się w stosunkach między państwami członkowskimi tylko wtedy, gdy te państwa trzecie wywodzą z nich w okolicznościach danej sprawy prawa, których poszanowanie przez dane państwo członkowskie mogą się domagać⁵⁵. Należy zatem zbadać w drugiej kolejności, czy konwencja ICSID, w odniesieniu do wykonania orzeczenia arbitrażowego, nakłada na Zjednoczone Królestwo obowiązki, którymi państwo to jest związane wobec państw trzecich i na które państwa te mają prawo powoływać się wobec Zjednoczonego Królestwa w rozumieniu art. 351 ak. 1 TFUE⁵⁶.

Trybunał przypominał, że w orzeczeniu arbitrażowym sąd arbitrażowy ustanowiony w ramach konwencji ICSID, na podstawie klauzuli arbitrażowej przewidzianej w dwustronnej umowie inwestycyjnej zawartej między Królestwem Szwecji a Rumunią przed jej przystąpieniem do Unii, zasądził od Rumunii odszkodowanie na rzecz inwestorów – obywateli szwedzkich i kontrolowanych przez nich spółek – w celu naprawienia domniemanej szkody poniesionej przez tych ostatnich z powodu uchylecia przez Rumunię, z naruszeniem dwustronnej umowy inwestycyjnej⁵⁷. Tymczasem zgodnie z orzecznictwem Trybunału tego rodzaju umowę dwustronną należy uznawać – od momentu przystąpienia Rumunii do Unii – za traktat dotyczący dwóch państw członkowskich⁵⁸.

Wynika z tego, że spór przedłożony w niniejszej sprawie Sądowi Najwyższemu Zjednoczonego Królestwa przez inwestorów miał na celu nałożenie na państwo członkowskie, a mianowicie Zjednoczone Królestwo, obowiązku wykonania, na podstawie konwencji ICSID, orzeczenia arbitrażowego w celu zapewnienia przestrzegania przez inne państwo członkowskie – w tym przypadku Rumunię – zobowiązań ciążących na nim na mocy dwustronnej umowy inwestycyjnej wobec tego ostatniego państwa członkowskiego, o którym była mowa, a mianowicie Królestwa Szwecji. Spór ten dotyczył zatem mającego spoczywać na Zjednoczonym Królestwie obowiązku zastosowania się do postanowień konwencji ICSID w stosunku do Królestwa Szwecji i jego obywateli, i związanego z nim podnoszonego prawa tych ostatnich do domagania się od Zjednoczonego Królestwa przestrzegania tychże postanowień⁵⁹.

W ocenie TS państwo trzecie nie jest jednak uprawnione do domagania się od Zjednoczonego Królestwa, na podstawie konwencji ICSID, wykonania orzeczenia arbitrażowego. Z powodów przedstawionych przez rzecznika generalnego⁶⁰ i jak podniosła

Komisja w uzasadnieniu badanego zarzutu, ta umowa międzynarodowa, pomimo jej wielostronnego charakteru, ma bowiem na celu uregulowanie stosunków dwustronnych między umawiającymi się stronami w sposób analogiczny do umowy dwustronnej⁶¹.

Trybunał zauważył, że o ile Sąd Najwyższy stwierdził w pkt 104–108 spornego wyroku, że istnieje takie prawo, na które mogłyby powoływać się państwa trzecie wobec Zjednoczonego Królestwa, o tyle jednak – jak zauważył rzecznik generalny⁶² – ten sąd krajowy ogranicza się zasadniczo do wskazania, że państwa trzecie, które zawarły konwencję ICSID, mogłyby mieć interes w tym, aby państwo członkowskie, takie jak Zjednoczone Królestwo, wypełniło swoje zobowiązania wobec innego państwa członkowskiego, przystępując, zgodnie z postanowieniami tej konwencji, do wykonania orzeczenia arbitrażowego objętego jej zakresem zastosowania. Tymczasem takiego czysto faktycznego interesu nie można utożsamiać z „prawem” w rozumieniu art. 351 ak. 1 TFUE, które mogłoby uzasadniać zastosowanie tego postanowienia⁶³.

Nadto Trybunał stwierdził, że w spornym wyroku Sąd Najwyższy nie zbadał zasadniczej kwestii, a mianowicie w jakim zakresie państwo trzecie mogłoby, w szczególności na podstawie art. 64 konwencji ICSID, doprowadzić do powstania odpowiedzialności międzynarodowej Zjednoczonego Królestwa z powodu naruszenia obowiązków ciążących na nim na mocy tej konwencji w ramach egzekucji orzeczenia arbitrażowego wydanego po rozstrzygnięciu sporu między państwami członkowskimi⁶⁴. Podkreśla jednak, że art. 351 ak. 1 TFUE jest normą, która – jeśli przesłanki jej stosowania są spełnione – może pozwolić na odstępstwa od stosowania prawa Unii, w tym prawa pierwotnego⁶⁵. Postanowienie to może zatem wywierać istotny wpływ na porządek prawny Unii, ponieważ pozwala na odstępstwo od zasady pierwszeństwa prawa Unii⁶⁶, która jest jedną z jego zasadniczych cech charakterystycznych⁶⁷.

W tym kontekście Trybunał zauważył, że w myśl spornego wyroku wszystkie państwa członkowskie, które zawarły konwencję ICSID przed ich przystąpieniem do Unii, a tak było w przypadku większości z nich, mogłyby, opierając się na art. 351 ak. 1 TFUE, być w stanie wyłączyć spory dotyczące prawa unijnego z systemu sądowego Unii, powierzając je sądom arbitrażowym ustanowionym w ramach tej konwencji. Ten kierunek wykładni został jednak odrzucony wprost w wyroku C-284/16, Achmea⁶⁸.

Artykuł 351 ak. 1 TFUE należy zatem, zgodnie z orzecznictwem Trybunału, interpretować ściśle, tak aby nie pozbawić

54 Z powołaniem na podobieństwo z wyrokiem TS z 2.09.2021 r., C-741/19, Republika Mołdawii przeciwko Komstroy LLC, EU:C:2021:655, pkt 45 – dalej wyrok C-741/19, Mołdawia.

55 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 69, z powołaniem na orzecznictwo Trybunału przypomniane w pkt 59–65.

56 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 70.

57 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 71.

58 Z powołaniem na wyrok TS z 8.09.2009 r., C-478/07, Budějovický Budvar, národní podnik przeciwko Rudolf Ammersin GmbH, EU:C:2009:521, pkt 97, 98.

59 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 73–74.

60 Opinia rzecznika generalnego Nicholasa Emiliou z 9.11.2023 r., C-516/22, Komisja Europejska przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, EU:C:2023:857, pkt 133–137 – dalej opinia C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej.

61 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 75.

62 Opinia C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 147–149.

63 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 76.

64 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 77.

65 Z powołaniem na wyrok TS z 28.10.2022 r., C-435/22 PPU, Generalstaatsanwaltschaft München (Ekstradycja i zasada *ne bis in idem*), EU:C:2022:852, pkt 119 i przytoczone tam orzecznictwo – dalej wyrok C-435/22 PPU, Generalstaatsanwaltschaft München.

66 Z powołaniem na opinię C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 140 i 175 oraz wyrok TS z 28.03.1995 r., C-324/93, The Queen przeciwko Secretary of State for Home Department, ex parte Evans Medical Ltd i Macfarlan Smith Ltd., EU:C:1995:84, pkt 26–28.

67 Z powołaniem w szczególności na wyrok C-741/19, Mołdawia, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo.

68 Zob. także wyrok C-638/19 P, Komisja przeciwko European Food i in., pkt 145.

znaczenia norm ogólnych przewidzianych w traktatach Unii⁶⁹. W tych okolicznościach Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa był zobowiązany – zanim doszedł do wniosku, że prawo Unii, na mocy art. 351 ak. 1 TFUE, nie ma zastosowania do ciężącego na Zjednoczonym Królestwie na podstawie konwencji ICSID obowiązku wykonania orzeczenia arbitrażowego – do szczegółowego zbadania, czy taki obowiązek, mimo że dotyczy on orzeczenia stwierdzającego naruszenie przez państwo członkowskie umowy dwustronnej zawartej z innym państwem członkowskim, obejmuje również prawa, na które państwa trzecie mogłyby się powoływać wobec nich⁷⁰. Tymczasem takiego szczegółowego badania, uwzględniającego zasadę, zgodnie z którą wszelkie wyjątki od zasady pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w sposób ścisły, nie przeprowadzono w spornym wyroku⁷¹.

Ponadto, jak podkreślił Trybunał, nie można zgodzić się na to, aby sąd państwa członkowskiego, a tym bardziej sąd, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, taki jak w niniejszym przypadku Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa, mógł przyjąć błędną wykładnię prawa Unii, której celem i skutkiem jest celowe wykluczenie stosowania całego prawa Unii⁷². Taka wykładnia⁷³, która prowadzi do pominięcia zasady pierwszeństwa prawa Unii, będącej jedną z jego zasadniczych cech, może bowiem podważyć spójność, pełną skuteczność i autonomię prawa Unii oraz wreszcie szczególny charakter prawa ustanowionego w traktatach⁷⁴. Tym samym Sąd Najwyższy poważnie naruszył porządek prawny Unii⁷⁵.

Dokonując dalszej oceny zarzutów, Trybunał wskazał, że zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem, ponieważ stosowanie przepisów prawa Unii w dziedzinie pomocy państwa opiera się na obowiązku lojalnej współpracy między sądami krajowymi z jednej strony a Komisją i Sądem Unii z drugiej strony, sądy te powinny powstrzymać się od wydawania orzeczeń sprzecznych z decyzją Komisji w dziedzinie pomocy państwa, nawet jeśli decyzja ta ma charakter tymczasowy⁷⁶.

Trybunał stwierdził, że przez nakazanie wykonania orzeczenia arbitrażowego w spornym wyroku zobowiązano Rumunię, aby przystąpiła do wypłaty odszkodowania przyznanego na mocy tego orzeczenia arbitrażowego z naruszeniem obowiązku ustanowionego w art. 108 ust. 3 zdanie ostatnie TFUE⁷⁷. Wynika z tego, że Rumunia stoi tym samym w obliczu sprzecznych orzeczeń dotyczących wykonania wspomnianego orzeczenia. W związku z tym sporny wyrok nie tylko nie zapewnia poszanowania tego postanowienia, lecz także lekceważy wspomniane

postanowienie, nakazując innemu państwu członkowskiemu jego naruszenie⁷⁸.

W ocenie Trybunału nie ma znaczenia, że art. 108 ust. 3 zdanie ostatnie TFUE przewiduje obowiązek spoczywający na „danym państwie członkowskim”, czyli co do zasady na tym, które wypłaca pomoc – w niniejszym przypadku na Rumuni⁷⁹. Jak bowiem słusznie podnosi Komisja, obowiązek lojalnej współpracy ustanowiony w art. 4 ust. 3 TUE, który leży u podstaw stosowania przepisów prawa Unii w dziedzinie pomocy państwa, wymagał od Zjednoczonego Królestwa, a w szczególności od jego sądów krajowych, ułatwienia przestrzegania przez Rumunię zobowiązań ciężących na niej na mocy art. 108 ust. 3 TFUE, pod rygorem pozbawienia tego postanowienia skuteczności⁸⁰. Wniosku tego nie może również podważyć fakt, że orzeczenie arbitrażowe stało się prawomocne. Zasada wyłącznej kompetencji Komisji do oceny zgodności pomocy państwa z rynkiem wewnętrznym jest bowiem wiążąca w krajowym porządku prawnym, co stanowi konsekwencję zasady pierwszeństwa prawa Unii. Tymczasem prawo Unii sprzeciwia się temu, by stosowanie zasady powagi rzeczy osądzonej stało na przeszkodzie wyciągnięciu przez sądy krajowe wszelkich konsekwencji naruszenia art. 108 ust. 3 TFUE⁸¹.

Co się tyczy art. 351 ak. 1 TFUE, to w ocenie Trybunału również on nie może stać na przeszkodzie stosowaniu art. 108 ust. 3 TFUE, ponieważ – jak wynika z pkt 71–84 wyroku C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej – ów art. 351 ak. 1 TFUE nie miał zastosowania w sporze zawisłym przed Sądem Najwyższym, w związku z czym przepisy prawa Unii w dziedzinie pomocy państwa nie mogły zostać uchylone na mocy tego ostatniego postanowienia⁸². W związku z powyższym zarzut czwarty, dotyczący naruszenia art. 108 ust. 3 TFUE w zw. z art. 127 ust. 1 umowy o wystąpieniu, został przez Trybunał uwzględniony⁸³.

W konkluzji Trybunał orzekł, że przez wydanie wyroku przez Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa z 19.02.2020 r. w sprawie Micula przeciwko Rumunii, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej uchybiło zobowiązaniom ciężącym na nim na mocy art. 4 ust. 3 TUE, a także art. 108 ust. 3, art. 267 ak. 1 i 3 oraz art. 351 ak. 1 TFUE w zw. z art. 127 ust. 1 umowy o wystąpieniu oraz obciążył Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej kosztami postępowania.

4. Komentarz

W wyroku podjęto próbę wyjaśnienia trudnych kolizyjnych relacji norm prawnych w czasie i przestrzeni, które mogą zachodzić między traktatami unijnymi a prawem międzynarodowym

69 Z powołaniem na podobieństwo z wyrokiem C-435/22 PPU, Generalstaatsanwaltschaft München, pkt 120.

70 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 82.

71 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 83.

72 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 85.

73 Zob. wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 78 i 79.

74 Z powołaniem na podobieństwo z wyrokiem C-741/19, Mołdawia, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo.

75 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 87.

76 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 159.

77 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 168.

78 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 169.

79 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 170.

80 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 171. Zob. podobnie wyroki TS: z 18.07.2007 r., C-119/05, Ministero dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianato przeciwko Lucchini SpA, EU:C:2007:434, pkt 62, 63; z 4.03.2020 r., C-586/18 P, Buonotourist Srl przeciwko Komisji Europejskiej, EU:C:2020:152, pkt 94, 95.

81 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 172.

82 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 173.

83 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 174.

oraz prawem krajowym, w kontekście umowy o wystąpieniu państwa członkowskiego z Unii Europejskiej. Trybunał dokonał swojej oceny w kontekście zagadnienia zgodności z prawem unijnym orzeczenia SC UK, który w okresie przejściowym ciągle pozostaje sądem unijnym, o wykonalności orzeczenia arbitrażowego wydanego przez sąd arbitrażowy działający na podstawie wielostronnej umowy międzynarodowej – organ stojący niewątpliwie poza europejskim systemem sądowym.

Jak wskazuje się w literaturze, podejście sądów państw członkowskich do wykonania tego orzeczenia jest i było zasadniczo odmienne od podejścia sądów amerykańskich, które zezwalały na jego wykonanie⁸⁴.

W omawianym wyroku Trybunał w sposób jasny wytycza linię wykładni rozstrzygającej kolizję głównych zasad dotyczących postępowania na styku unijnych traktatów i dwustronnych oraz wielostronnych umów o ochronie inwestycji. Wywód Trybunału pozostaje mocno skoncentrowany na podkreśleniu zasady autonomii i pierwszeństwa prawa Unii, w szczególności w zakresie wyłącznej kompetencji Unii oraz Komisji do oceny zgodności pomocy państwa z rynkiem wewnętrznym. Stosowanie obu tych zasad sięga tak daleko, że osłabia nawet zasadę powagi rzeczy osądzonej, tak by nie stała ona na przeszkodzie wyciągnięciu przez sądy krajowe wymaganych konsekwencji naruszenia art. 108 ust. 3 TFUE. W naszej ocenie istotną wartością komentowanego wyroku Trybunału Sprawiedliwości jest wyraźne, wręcz stanowcze, podkreślenie aktualności i znaczenia dla całego prawa Unii orzecznictwa zapoczątkowanego wyrokiem C-284/16, *Achmea*⁸⁵. W komentowanym wyroku oraz poprzedzającym go wyroku w sprawie C-638/19 P, *European Food i in.*, a także w innych istotnych dla Polski wyrokach⁸⁶, Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że utrzymanie w jakiegokolwiek postaci czy zakresie skuteczności prawnej orzeczenia arbitrażowego, choćby przez przyjęcie, że wyrok C-284/16, *Achmea*, może być pozbawiony znaczenia dla oceny owej skuteczności prawnej, ponieważ postępowania arbitrażowe zostały zastąpione przez postępowania sądowe, stanowi poważne naruszenie prawa Unii.

W naszej ocenie stwierdzenie w niniejszej sprawie przez Trybunał Sprawiedliwości, że uznanie skuteczności prawnej orzeczenia arbitrażowego stanowi poważne naruszenie prawa Unii, może rodzić pytanie o odpowiedzialność Zjednoczonego Królestwa za poważne naruszenie prawa Unii.

Z jednej strony stanowisko Trybunału Sprawiedliwości w przedmiocie odpowiedzialności państw członkowskich za delikt judykacyjny jest jasne i obejmuje orzeczenia wydane przez sądy ostatnich instancji państw członkowskich⁸⁷. Odpowiedzialność

ta ma charakter obiektywny i zależny przede wszystkim od charakteru naruszenia prawa Unii. Wobec stwierdzenia w niniejszej sprawie przez Trybunał Sprawiedliwości poważnego naruszenia prawa Unii przez sąd ostatniej instancji Zjednoczonego Królestwa w okresie przejściowym, a także rozbudowanego już orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości w sprawach inwestycyjnych, precyzyjnego dostatecznie treści prawa, mogłoby się wydawać, że wadliwe uznanie przez sąd ostatniej instancji wykonalności i skuteczności orzeczenia arbitrażowego w sprawie inwestycyjnej, wprost lub pośrednio, może uzasadniać odpowiedzialność państwa za naruszenie prawa Unii.

Z drugiej strony nie można tracić z pola widzenia specyfiki spraw inwestycyjnych. Są to sprawy wytaczane przez inwestorów państwowym, które wyraziły zgodę na arbitraż w przepisach umów międzynarodowych. Nawet jeśli legalność tych umów w najistotniejszym aspekcie (jursydycyjnym) została zakwestionowana przez Trybunał Sprawiedliwości, to uznanie na rzecz tych inwestorów skuteczności prawnej orzeczenia arbitrażowego mogłoby co najwyżej rodzić konsekwencje dla państwa członkowskiego, które wbrew prawu Unii wyraziło zgodę na arbitraż (utrzymało tę zgodę po przystąpieniu do Unii) i wbrew prawu Unii zostało zobowiązane do zapłaty. Jak wynika jednak z niniejszej sprawy, jeżeli Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa nie może na mocy ICSID uznać orzeczenia arbitrażowego z racji na niezgodność z prawem Unii, to o ile orzeczenie Sądu Najwyższego Zjednoczonego Królestwa nie zostanie wykonane wbrew orzeczeniu TS, to nie będzie mogła w ogóle powstać szkoda po stronie Rumunii. Ponadto w świetle prawa cywilnego państwa członkowskie są wprawdzie równorzędnymi podmiotami prawa i mogłoby im przysługiwać roszczenie odszkodowawcze do innego państwa członkowskiego za wydanie wyroku obciążonego poważnymi wadami prawnymi, o ile delikt nastąpiłby w czasie obowiązywania w tym państwie prawa Unii, zgodnie z zasadą *tempus regit actum*, ale trzeba pamiętać, że unijna zasada odpowiedzialności państw członkowskich warunkuje odpowiedzialność dodatkową przesłanką naruszenia prawa podmiotowego przyznanego na mocy prawa Unii jednostkom. Ta swoista konstrukcja bezprawności względnej w zasadzie wyklucza w naszej ocenie możliwość uznania odpowiedzialności państwa członkowskiego (w niniejszej sprawie Rumunii) względem innego państwa członkowskiego, skoro trudno uznać, że prawo Unii gwarantuje państwom członkowskim podmiotowe prawo do zwolnienia się z odpowiedzialności uznanej wyrokiem arbitrażowym. Wadliwość wyroków arbitrażowych wynika wyłącznie z ustrojowych uwarunkowań i obowiązywania zasad autonomii i pierwszeństwa prawa Unii względem innych norm i zobowiązań państw członkowskich, a więc z norm i zobowiązań o charakterze obiektywnym, które nie są źródłem praw podmiotowych.

Można też na komentowany wyrok spojrzeć ze wspomnianej na początku perspektywy dokonanej przez TS wykładni, prowadzącej do rekonstrukcji reguł składających się na swoisty mechanizm kolizyjnoprawny, pozwalający na ustalenie, którą z relewantnych norm zastosować⁸⁸. W tym zakresie mogą pojawiać się konflikty norm na linii prawo europejskie – prawo

84 Zob. J. Pączek, *Immunitet egzekucyjny państwa – aksjologia wykonywania wyroków arbitrażowych przeciwko państwu. Micula przeciwko Rumunii – obowiązkowe studium przypadku* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, red. S. Cieślak, Sopot 2022, s. 341–343.

85 Szerzej na ten temat G. Żmij, *Investitionsstreitigkeiten zwischen Deutschland und Polen aus der europäischen Perspektive. Anmerkung zum Achmea-Urteil und seinen Folgen*, „Zeitschrift für Europäisches Privatrecht” 2019/3, s. 535–553.

86 Zob. wyrok TS z 26.10.2021 r., C-109/20, Republiken Polen przeciwko PL Holdings Sàrl, EU:C:2021:875. Szerzej L. Bosek, *Aktualne zagadnienia sporne w międzynarodowym arbitrażu inwestycyjnym – uwagi na tle wyroku TSUE z 6 marca 2018 r. Achmea C-284/16* [w:] *Ius civile vigilantis scriptum est. Księga jubileuszowa Profesora Adama Olejniczaka*, red. J. Haberek, K. Grykiel, K. Mularski, Warszawa 2022, s. 65–75.

87 Wyrok TS z 30.09.2003 r., C-224/01, Gerhard Köbler przeciwko Republik Österreich, EU:C:2003:513 z licznymi omówieniami. Zob. choćby N. Półtorak, *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-224/01, Gerhard Köbler przeciwko Austrii*, „Kwartalnik

Prawa Publicznego” 2003/4, s. 175; W. Sanetra, *Za jakie naruszenia prawa wspólnotowego przez sąd najwyższego szczebla należy się odszkodowanie. Uwagi na marginesie wyroku ETS w sprawie Taghetti*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006/9, s. 7.

88 Szerzej na ten temat G. Żmij, *W poszukiwaniu prawa właściwego: stosowanie norm prawa administracyjnego i ich kolizje w międzynarodowym sporze inwestycyjnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2023/2, s. 89–107.

międzynarodowe (umowa o ochronie inwestycji). W doktrynie rozważana jest możliwość rozstrzygania tego typu konfliktów zgodnie z normami kolizyjnymi rekonstruowanymi na podstawie przepisów Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów⁸⁹ (m.in. art. 27, 30, 31, 59) oraz norm kolizyjnych wynikających z samych traktatów europejskich, przy czym rozróżnia się w tym zakresie pomiędzy umowami o ochronie inwestycji „wewnątrzunijnymi”⁹⁰ i „zewnątrzunijnymi” – zawieranymi z państwami trzecimi⁹¹.

Sama Komisja wydaje się negować możliwość wystąpienia wspomnianej kolizji, przyjmując, że postanowienia traktatów nie naruszają żadnego obowiązku spoczywającego na Zjednoczonym Królestwie na podstawie konwencji ICSID, ponieważ wszystkie istotne postanowienia tej konwencji można interpretować w sposób pozwalający uniknąć kolizji z odpowiednimi przepisami prawa Unii⁹².

Stanowisko Trybunału na tym tle w zasadzie upraszcza całą kwestię kolizyjnoprawną, sprowadzając ją do kwestii pierwszeństwa normy prawa unijnego, albo – w wyjątkowych przypadkach – normy konwencyjnej.

Na tle komentowanego orzeczenia takim przepisem zawierającym treść kolizyjnoprawną – zarówno w aspekcie przestrzennym, jak i czasowym – jest art. 351 TFUE, którego wykładni poświęcona została znaczna część wyводу prawnego zamieszczonego w wyroku. Trybunał, dokonując wykładni tego przepisu, wyraźnie podkreśla konieczność dokonania pogłębionej analizy, dla której nie wystarcza samo ustalenie, że państwo członkowskie zawarło wcześniejszą umowę międzynarodową z państwami trzecimi, ponieważ na takie umowy międzynarodowe można powoływać się w stosunkach między państwami członkowskimi tylko wtedy, gdy te państwa trzecie wywodzą z nich w okolicznościach danej sprawy prawa, których poszanowanie przez dane państwo członkowskie mogą się domagać⁹³.

Patrząc z perspektywy TS, warto raz jeszcze podkreślić, że rozstrzygnięcie wspomnianych kolizji norm czy też całych systemów prawnych dokonuje się na poziomie wykładni silnie akcentującej zasady pierwszeństwa prawa unijnego i jego autonomii, którym muszą ustąpić inne normy, nawet jeżeli chronią one inne podstawowe wartości, jak na przykład prawomocność orzeczeń. Obie wspomniane zasady nie mogą zostać podważone na skutek interpretacji norm umów o ochronie inwestycji, która prowadziłaby do ich naruszenia lub obejścia. Zaakcentowany zostaje również obowiązek lojalnej współpracy ustanowiony w art. 4 ust. 3 TUE, który leży u podstaw stosowania przepisów prawa Unii w dziedzinie pomocy państwa, a który wymagał od Zjednoczonego Królestwa, a w szczególności od jego sądów krajowych, ułatwienia przestrzegania przez Rumunię zobowiązań ciążących na niej na mocy art. 108 ust. 3 TFUE⁹⁴.

Rzeczpospolita Polska nie jest stroną konwencji ICSID. Gdyby wykonanie orzeczenia miało nastąpić na podstawie przepisów Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych⁹⁵, to zagadnienie odmowy stwierdzenia wykonalności

orzeczenia arbitrażowego należałoby rozpatrywać jako kwestię naruszenia porządku prawnego (*ordre public*). Potwierdzają to zarówno orzecznictwo Trybunału⁹⁶, jak i doktryna⁹⁷, kwalifikujące całe unijne prawo konkurencji jako element materialnoprawnego *ordre public*. W takiej sytuacji, jaka zaistniała na tle stanu faktycznego komentowanego orzeczenia, można mówić o naruszeniu unijnego porządku publicznego⁹⁸. Pomocne może się tu okazać też sięgnięcie do dotychczasowej praktyki stosowania klauzuli porządku publicznego przez TS na tle przepisów rozporządzenia Bruksela I⁹⁹, dotyczącego uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w ramach UE (obecnie Bruksela I bis¹⁰⁰). W wyroku C-302/13, *flyLAL-Lithuanian Airlines*¹⁰¹, Trybunał podkreślił, że koncepcja „porządku publicznego (*ordre public*)” w rozumieniu art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 zmierza do ochrony interesów prawnych zawartych w normie prawnej, a nie interesów czysto gospodarczych¹⁰².

5. Wnioski

Tak jak los sporów z dwustronnych umów o ochronie inwestycji został przez wyrok w sprawie C-284/16, *Achmea*, jednoznacznie przesądzony, tak też w przypadku umów wielostronnych, w sprawie C-741/19, *Mołdawia*¹⁰³, Trybunał, dokonując interpretacji art. 26 ust. 2 lit. c Traktatu Karty Energetycznej¹⁰⁴, przyjął, że nie ma on zastosowania do sporów między państwem członkowskim a inwestorem z innego państwa członkowskiego w przedmiocie inwestycji dokonanej przez tego inwestora w pierwszym państwie członkowskim¹⁰⁵. W rezultacie rozpatrywanie wewnątrzunijnych sporów inwestycyjnych należy *de lege lata* do wyłącznej kompetencji sądów państw członkowskich współpracujących w tym zakresie, w ramach procedury z art. 267 TFUE, z Trybunałem Sprawiedliwości. Komentowany wyrok stanowi konsekwentne rozwinięcie tej linii orzeczniczej.

Sądy państw członkowskich, w tym sądy najwyższe, orzekając w przedmiocie uznawania lub wykonywania orzeczeń arbitrażowych, zobowiązane są do przestrzegania podstawowych zasad porządku prawnego (*ordre public*) Unii Europejskiej.

96 Wyrok TS z 1.06.1999 r., C-126/97, *Eco Swiss China Time Ltd przeciwko Benetton International NV*, EU:C:1999:269.

97 Zamiast wielu R. Wolff [w:] *New York Convention. The Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958. Commentary*, red. R. Wolff, München 2012, s. 435.

98 Na temat pojęcia zob. M. Zachariasiewicz, *Klauzula porządku publicznego jako instrument ochrony materialnoprawnych interesów i wartości fori*, Warszawa 2018, s. 314 i n.

99 Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. WE L 12 z 2001 r., s. 1, ze zm.) – dalej rozporządzenie nr 44/2001.

100 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 351, s. 1, ze zm.).

101 Wyrok TS z 23.10.2014 r., C-302/13, *flyLAL-Lithuanian Airlines AS przeciwko Starptautiskā lidosta Rīga VAS i Air Baltic Corporation AS*, EU:C:2014:2319.

102 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 56.

103 Wyrok C-741/19, *Mołdawia*, pkt 66.

104 Dz.Urz. WE L 380 z 1994 r., s. 24.

105 Zob. też głosę do tego wyroku W. Szmidt, *Czy los wewnątrzunijnego arbitrażu inwestycyjnego został przesądzony? – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 2.09.2021 r., C-741/19, Republika Mołdawii przeciwko Komstroy LLC*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2022/8, s. 45–50.

89 Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439.

90 N. Basener, *Investment Protection in the European Union. Considering EU law in investment arbitrations arising from intra-EU and extra-EU bilateral investment agreements*, Baden-Baden 2017, s. 191 i n.

91 N. Basener, *Investment...*, s. 335 i n.

92 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 57.

93 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 69, z powołaniem na orzecznictwo Trybunału przypomniane w pkt 59–65.

94 Wyrok C-516/22, Komisja przeciwko Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, pkt 171.

95 Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzona w Nowym Jorku 10.06.1958 r. (Dz.U. z 1962 r. Nr 9, poz. 41).

Naruszenie tych zasad stanowi delikt judykacyjny, co jednak nie może być podstawą odpowiedzialności odszkodowawczej państwa względem innego państwa członkowskiego¹⁰⁶.

Abstract

prof. dr hab. Leszek Bosek, UW

The author is a judge of the Supreme Court, Poland
(ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3850-0038>).

dr hab. Grzegorz Żmij, prof. UŚ

The author is a judge of the Supreme Court, Poland
(ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5597-8741>).

On the Effectiveness of Arbitral Awards in Investment Disputes after a Member State's Withdrawal from the European Union – Commentary on the Judgment of the Court of Justice of 14 March 2024, C-516/22, European Commission v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Keywords: *breach of European law, investment protection, state aid, principle of sincere cooperation, international arbitration, Brexit, EU Ordre Public*

The judgment of the Court of Justice in Case C-516/22, European Commission v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, concerns the question of recognition and enforcement of the arbitral award against Romania issued after Brexit. On the one hand, the authors refer to the precedential character of the judgment in the context of the legal status of the former Member State, but on the other hand, they emphasise that the judgment is a continuation of current jurisprudence that courts of Member States and the Court of Justice have exclusive jurisdiction to solve investment disputes within the European Union. The authors highlight that the commented judgment of the Court of Justice is an important voice in the discussion on the rationale of the conclusion of international agreements on the protection of investments by the EU and continuation of agreements concluded by Member States in the past, as well as sheds light on the question of public policy (ordre public). When deciding on the recognition and enforcement of arbitral awards, courts of Member States are obliged to follow the fundamental principles of the legal order (ordre public) of the European Union.

Bibliografia/References

Basener N., *Investment Protection in the European Union. Considering EU law in investment arbitrations arising from intra-EU and extra-EU bilateral investment agreements*, Baden-Baden 2017.
Bosek L., *Aktualne zagadnienia sporne w międzynarodowym arbitrażu inwestycyjnym – uwagi na tle wyroku TSUE z 6 marca 2018 r. Achmea C-284/16 [w:] Ius civile vigilantibus scriptum est. Księga jubileuszowa Profesora Adama Olejniczaka*, red. J. Haberko J. Grykiel, K. Mularski, Warszawa 2022.
Bosek L., Żmij G., *On the CETA's compatibility with European Union law in light of Opinion No 1/17 of the Court of Justice of 30 April 2019*, „Zeitschrift für Europarecht, Internationales Privatrecht & Rechtsvergleichung” 2020/6.

Czech K., *O przystąpieniu Polski do konwencji waszyngtońskiej: debata na argumenty prawne, ekonomiczne czy reputacyjne?* [w:] *Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017.

Koziński M.H., *Arbitraż inwestycyjny* [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 8, *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2015.

Kuługa Ł., *Unia Europejska a zmiana paradygmatu w międzynarodowym prawie inwestycyjnym*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2017/4.

Mik C., *Unia Europejska wobec międzynarodowego prawa inwestycyjnego* [w:] *Iura et negotia. Księga jubileuszowa z okazji 15-lecia Wydziału Prawa i Administracji UKSW w Warszawie*, red. A. Tarwacka, Warszawa 2015.

Nowak Ł., *ICSID – Międzynarodowe Centrum Rozwiązywania Sporów Inwestycyjnych*, „Biuletyn Arbitrażowy” 2006/1.

Pączek J., *Immunitet egzekucyjny państwa – aksjologia wykonywania wyroków arbitrażowych przeciwko państwu. Micula przeciwko Rumunii – obowiązkowe studium przypadku* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, red. S. Cieślak, Sopot 2022.

Półtorak N., *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-224/01, Gerhard Köbler przeciwko Austrii*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2003/4.

Sanetra W., *Za jakie naruszenia prawa wspólnotowego przez sąd najwyższego szczebla należy się odszkodowanie. Uwagi na marginesie wyroku ETS w sprawie Traghetti*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006/9.

Sołtyński S., *Arbitraż inwestycyjny, kohabitacja z wymiarem sprawiedliwości, rosnące koszty oraz inne problemy sądownictwa polubownego* [w:] *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011.

Świątkowski M., *Dlaczego Polska nie jest stroną Konwencji waszyngtońskiej o rozstrzyganiu sporów inwestycyjnych?* [w:] *Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie*, red. J. Okolski, Warszawa 2010.

Szmidt W., *Czy los wewnątrznijny arbitrażu inwestycyjnego został przesądzony? – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 2.09.2021 r., C-741/19, Republika Mołdawii przeciwko Komstroy LLC*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2022/8.

Wierzbowski K., *Konflikt pomiędzy rozstrzygnięciami sądów arbitrażowych w sprawach z umów BIT a prawem wspólnotowym w świetle wybranego orzecznictwa trybunałów arbitrażowych i Komisji Europejskiej* [w:] *Usus Magister est Optimus. Rozprawy Prawnicze ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Kubasowi*, red. B. Jelonek-Jarco, R. Kos, J. Zawadzka, Warszawa 2016.

Wolff R. [w:] *New York Convention. The Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958. Commentary*, red. R. Wolff, München 2012.

Zachariasiewicz M., *Klauzula porządku publicznego jako instrument ochrony materialnoprawnych interesów i wartości fori*, Warszawa 2018.

Żmij G., *Investitionsstreitigkeiten zwischen Deutschland und Polen aus der europäischen Perspektive. Anmerkung zum Achmea-Urteil und seinen Folgen*, „Zeitschrift für Europäisches Privatrecht” 2019/3.

Żmij G., *W poszukiwaniu prawa właściwego: stosowanie norm prawa administracyjnego i ich kolizje w międzynarodowym sporze inwestycyjnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2023/2.

¹⁰⁶ Zob. komunikat prasowy nr 47/24 z 14.03.2024 r., <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-03/cp240047pl.pdf> (dostęp: 6.06.2024 r.).